INFLUENŢA LIMBII ROMÂNE ASUPRA GRAIURILOR MAGHIARE, VĂZUTĂ DE LA BUDAPESTA

(Articol publicat în *Noua Revistă Română)*

Gabriel GHEORGHE

La 7 iulie 1996, pe canalul TVR-2, au apărut doi profeți din timpurile din urmă care, în emisiunea "La puterea a II-a", având ca redactor pe **Gabriel Giurgiu**, au afirmat, printre altele, că românescul ***neam*** ar proveni din maghiarul ***nyám***. Această afirmație s-a făcut la TVR şi recent, în iulie 1997, după cum ne-a spus un telespectator, dl. Lucian Costi.

Ce argumente au ? Nici unul. Dar ce le trebuie lor argumente? Declarațiile lor ajung, mai ales că, la televiziunea română, ca şi în unele organe de presă, se poartă în ultima vreme dezinformarea şi antiromânismul manifest.

Politica TVR - de-a aduce pe ecran **minciuni** despre realitatea românească - este vinovată cel puțin față de adevăr şi ştiință.

Un vechi dicton spune: ***audiatur et altera pars (să se asculte şi partea cealaltă)*** adică, pentru ca TVR să capete audiență, să creeze interes, ar fi de dorit să programeze dialoguri de idei, scăpărătoare, nu monologuri teziste, ***fără sare şi piper***. În cele de mai jos, vom ilustra un astfel de caz.

Aceşti ***lingvişti minunați***, cu ideile lor ***zburătoare***, pot aduce orice, de oriunde, inclusiv de unde nu există.

Dacă prof. **Sorin Antohi,** unul dintre protagoniştii emisiunii, ar fi verificat afirmația sa, făcută în totală necunoaştere a realității, ar fi aflat din ***A magyar nyelv történeti - etimológiai szótára*** (*Dicționar istorico-etimologic al limbii maghiare*), DEM, Budapesta, Editura Academiei Maghiare, 1970, în vol.II, p. 1034, că ***nyám*** apare în texte maghiare prima dată la **1881.** În română, găsim cuvântul ***neam*** de foarte numeroase ori, cu cel puțin cîteva sute de ani mai devreme. Iată cîteva exemple:

a) - în documentele din Țările Române, foarte frecvent, începînd cu 1247;

b) - în ***Codicele Voronețian***, sec XIV - XVI;

c) - în ***Tetraevanghelul*** lui **Coresi**, 1560 - 1561;

d) - în ***Palia de la Orăştie***, 1581 - 1582;

e) - în ***Noul Testament de la Bălgrad***, 1648;

f) - la **Ioan Zoba din Vinţ** (1683) de 7 ori, la **Ion Neculce** de 17 ori etc., ceea ce dovedeşte că ***neam*** era de uz curent la români cu secole înainte de a fi pătruns în maghiară.

În continuare, DEM scrie: ***Román eredetu*** (de origine română !)

La fel găsim şi în excelentul studiu ***A magyar szókészlet Román elemeinek története*** (*Istoria cuvintelor maghiare de origine română*), Editura Academiei, Budapesta, 1982, p. 351, al eminentului profesor al Universității din Budapesta, **Bakos Ferenc.**

Desigur, prof. **S. Antohi** ar putea susține că Academia din Budapesta şi prof. **Bakos Ferenc** greşesc, dar trebuie să dovedească aceasta.

Pentru că unii lingvişti români, lucrând după ureche, au mai afirmat acest fel de enormitate - că româneseul ***neam*** ar proveni din maghiarul ***nem*** - un alt cercetător maghiar, binecunoscut lingviştilor români, **Lajos Tamás**, într-o lucrare publicată în volumul colectiv ***Omagiu lui Iorgu Iordan,*** cu prilejul împlinirii a 70 de ani, Editura Academiei R.P.R., 1958, p. 843 - 854, dovedeşte că este imposibil ca românescul ***neam*** să provină din maghiarul ***nem****.*

Nu putem reproduce aici argumentarea lui **L.T.**, dar prof. **S.A.** o va putea citi în volumul arătat şi, cum TVR e la dispoziția sa, ar trebui să vină şi să spună adevărul: că ungurescul ***nyám*** provine din românescul ***neam,*** iar nu invers, cum din eroare (îi concedăm privilegiul bunei credințe) a afirmat în emisiunea menționată.

Dar, pentru ca să nu mai apară şi alții să inducă în eroare pe cei care-i ascultă, tuturor celor interesați de raporturile lingvistice româno-maghiare le recomandăm să-l citească pe **Franz Joseph Sulzer,** un adversar hotărît al românilor, dar, care, în această privință, este forțat de un minim de respect față de el însuşi (ceea ce se purta în sec. XVIII, nu se mai poartă în sec. XX), să scrie la 1781 (!) adevărul că: *în Dacia* (limba valahă)*, deşi a fost în contact cu atîtea limbi străine, n-a împrumutat nimic de la ele, astfel că, de pildă, NU EXISTĂ UN SINGUR CUVÎNT UNGURESC COMUN ÎNTREGII LIMBI VALAHE* (*Geschichte des Transalpinischen Daciens*, vol.I, p. 41, subl. ns.).

Pentru prezența a foarte numeroase cuvinte româneşti în lexicul maghiar, îi invităm pe aceşti savanți docți să urmărească, în continuare, prezentarea admirabilului studiu menționat mai sus, al eruditului profesor de la Universitatea din Budapesta, **Ferenc Bakos**.

Chiar dacă ar putea părea un paradox, cu această operă îl socotim pe **Ferenc Bakos** unul din cei mai importanți lingviști ai limbii române, căci a făcut pentru una din grupele de cuvinte ale limbii române - cele considerate, fără nici o dovadă, ca provenind din maghiară - mai mult decît au făcut toți lingviștii români luați la un loc: prin studii și cercetări erudite, a restituit adevărul pentru cîteva sute de cuvinte românești.

În dicționarele românești, cîteva sute de cuvinte sînt socotite de origine ungurească, ceea ce este fals.

Această eroare de proporții - nu numai privitor la limba maghiară - pleacă de la **Alex. Cihac** (1825 - 1887), un ignorant în materie de lingvistică, care, fără nicio metodă, a luat dicționarele limbilor vorbite împrejurul României și, unde a găsit un cuvînt similar cu cel românesc respectiv, fără să țină seama de diferența de sens, de structură, numai pe baza similitudinii de formă, auditive, a *declarat* că vorba românească provine din limba respectivă. Pe scurt, "metoda" lui **Cihac** era: și în ungară, deci **din** ungară; și în bulgară, deci **din** bulgară etc., înstrăinînd, fără noimă și fără vreo probă, originea a mii de cuvinte românești și numai românești.

În prefață, **Cihac** îl citează pe lingvistul vienez **B. Kopitar** care, în lucrarea sa *Albanische, Walachische und Bulgarische Sprache*, spune că *valaha sau, mai degrabă, daco-româna e* ***cel mai vechi și mai particular din idiomurile neolatine***, după care **Cihac** conchide că *această aserțiune este destul de justă. Daco-româna, deși mai puțin bogată* (dimpotrivă, este, de departe, **cea mai bogată limbă europeană,** Nota ns.) *decît* ***cele mai tinere limbi din occident*** (subl. ns.), *în care elementul roman a avut mai mult timp să prindă rădăcini, posedă mai multe cuvinte clasice din epoca lui* ***August*** *decît acestea din urmă, și un mare număr de vorbe au păstrat accepțiunea lor latină, care s-au schimbat complet în aceste idiomuri* (p. VII).

Constatări similare, ca fond, găsim și la **Giorgio Tomasi, I. Hildebrandt, Claes Rålamb, J. Tröster, J. Filstisch, Contele d'Hauterive**, **W. Hoffmann** și **Felix Colson,** ca și la **Petru Maior** și **Timotei Cipariu** etc.

Iată o comparaţie grăitoare:

Nr crt	Cuvînt românesc	Echivalente Elină	Greaca modernă	Etimologieîn *Dex*
1	*oleacă*	*ólígoV* - peu nombreux	*ólígoV* (oligos)	ngr: *olighaki*
2	*strachină*	*östrakon* - écuelle cit.: (o)strakon	*gabaqa* (gavata)	ngr. *ostrákinos*
3	*grădină*	*agridíon* - petit champs	*khpoV* (chepos)	bg.,scr. *grădina*
4	*căuc, căuş*	*kaukh* - vas á boire	*sesoula*	lat.* *cau* (☐ *cavus*)
5	*ponos*	*pónoV* - peine, mal	*dusareston*	sl. *ponosu* (după **Cihac**)
6	*pîrpăli (perpeli)*	*purpolev* -se tenir auprès du feu	*tsigarizw* a prăji	bg. *pripalja* scr. *pripaliti*
7	*spân*	*spanóV* - naturellement depourvu de barbe	*spanóV*	lat.* *spanus*
8	*stup*	*stupoV*	*keyelh*	lat.* *stypus*
9	*baros*	*baroV* - pésanteur, poids	*baroV* (cit.: varos)	ţig. *baros*
10	*pizdă*	*pistiV* - garantie, ce qui est un gage	?	Nu figurează în *Dex*, *DLRM, D.A*,.

		de confiance		ca şi cum n-ar fi cuvînt al limbii române. **Cihac** îl dă ca slav.

(*) - cuvînt neatestat, presupus.

Din succinta comparaţie de mai sus, rezultă:

1) Între greaca veche şi română se găsesc zece identităţi sau similitudini apropiate, în timp ce între greaca veche şi greaca modernă nu apar decît două.

Chiar dacă eşantionul analizat nu este suficient pentru a justifica concluzii absolute, el oferă începuturi de probă, care, prin extinderea cercetării, pot duce la astfel de concluzii.

2) **Cihac** este neconsecvent cu sine însuşi: dacă româna e mai veche decît fran-ceza, italiana, portugheza, spaniola etc. - ceea ce este exact - iar acestea sînt mult mai vechi în Europa decît limbile slave, greaca modernă, bulgara, maghiara etc., cum s-ar putea ca un cuvînt român, care se găseşte şi în latină, în elină sau în limbile zise neo-latine, să provină în română din maghiară, din bulgară, din limbile slave, din greaca modernă chiar ? Această greacă modernă este o limbă târzie, în care puţine cuvinte eline se pot găsi. Oricum, numărul de identităţi sau similitudini în limba populară este mai mare între română şi greaca veche decît între greaca modernă şi greacă veche:

3) Referitor la cuvintele din lista de mai sus, *ponos* - identic, ca formă şi înţeles, în română şi greaca veche, necunoscut în neogreacă, cum să fi ajuns în română din slavă (?), aşa cum susţine Institutul de lingvistică din Bucureşti (I.L.B.)?

Slavii sunt menţionaţi pentru prima dată în istorie la finele sec. VI e.n., la circa 1000 de ani după dispariţia ultimelor urme de greacă veche.

Admiţînd că *ponos* ar fi cuvînt slav, deşi nicăieri nu se găseşte o astfel de dovadă, cum l-ar fi putut, şi pe ce cale, comunica lui **Homer** (sec. IX î.e.n.), lui **Pindar** (sec. V î.e.n.), lui **Platon** (sec. V - IV î.e.n.) etc. ?

+i, apoi, din care limbă slavă ? Pentru că, în cehă, slovacă, în bulgară, în polonă, cuvîntul nu apare. În sîrbo-croată, găsim un cuvînt *ponos*, dar care

înseamnă *mîndrie, fală,* iar, în rusă şi ucraineană, acelaşi cuvînt înseamnă *diaree, dezinterie.*

Fără probe extralingvistice, nu se poate spune nimic despre acelaşi cuvînt prezent în două idiomuri diferite.

4) În legătură cu cuvintele populare comune între română şi elină, istoria aduce o probă zdrobitoare: vechii greci - şi anume toți (ionienii, eolienii, aheenii şi dorienii) - pleacă, cel mai probabil din Spațiul Carpatic, începînd din mileniul II î.e.n. (v. recent **P. Lévèque**, *Aventura greacă,* vol. I, p. 25-26, dar şi alte surse). A doua ipoteză din **P. Lévèque** - plecarea din stepele nord-pontice - cade pentru că acea zonă nu are sare şi, de fapt, reprezintă zonă de extensie a Spațiului Carpatic.

Rămânerea la etimologiile lui **Cihac** este inacceptabilă azi.

5) B*aros*, care apare cu acelaşi înțeles în română şi-n greaca veche, nu şi-n greaca modernă - unde găsim un echivalent *varos, varea, varia*(?) - este dat de către *Dex* din țigănescul *baros*. Existau țigani în Europa în momentul în care se mai folosea greaca veche ? Istoria nu i-a descoperit încă, iar **Selwyn Gurney Champion,** în *Racial Proverbs*, Londra, 1938, p. 469, spune: *Romany they were originally Hindu. The last emigrants from India, they arrived in Constantinople in the beginning of the fifteenth century.*

Dar, mai mult, graiul țigănesc nu cunoaşte acest cuvînt. Atunci, poate da cineva ceea ce nu are? Cu regret constatăm că lingviştii români se-ncontrează frecvent, dacă nu chiar îl infirmă pe **Aristotel,** *gigantul, titanul.*

Lecturat cu ***v*** (vita) - după pronunția din greaca modernă, în loc de b (beta) -

cuvîntul a ajuns şi în maghiară ca *varos* ş *oraş* ˆ locul de unde se exercită puterea, autoritatea, unul din sensurile lui *baros* în greaca veche: unde stăteau *baros*(*anii*), cei puternici, grei, locul unde se găsea un senior, de unde se exercita autoritatea.

În Europa, *var* ş *oraş*, *localitate*, este foarte răspîndit. Deci cuvîntul nu a pătruns numai în maghiară, ci, făcînd parte din limba primară a Europei, se găseşte în multe alte idiomuri. Numai cu titlu de exemplu: ***Var*** - departament în sudul Franței; *Varades* - oraş în Franța; ***Var***ese - oraş în Italia; ***Va***razdin - oraş în Yugoslavia; ***Bar*** - oraş din fosta URSS; ***Bar***i - oraş în Italia; Karlóvy ***var***y -

localitate în Cehia. În România, există numeroase localități şi cu ***var*** şi cu ***bar***, toate având aceeaşi origine.

În India, *Hard/**var*** ş d'une ville située au point oú le Gange débouche dans la plaine (*Dict. sanscrit - fr.*, p. 884).

Pe maghiarul *varos*, **Cihac** îl dă ca etimon pentru *oraş,* iar *Dex* reproduce acest urechism.

6) Din cele dinainte, rezultă o concluzie importantă: **mărturie despre cum se pronunţa în elină depune româna**, iar nu greaca modernă. Această constatare nu poate fi infirmată în nici un fel, fiind verificată în numeroase cazuri.

Iată o sumară comparație:

În română	În elină	În greaca modernă
baros	*baros*	*varos*
barbar	*barbaros*	*varvaros*
bibliotecă	*biblioteke*	*vivlioteke*
borborosi	*borborizo*	*vorvorizo*

Pentru alte exemple, v. **Chassang**, *Dict. Grec - Français,* p. 110.

Cum s-ar putea explica identitatea pronunției între greaca veche şi română, dacă aceste limbi n-ar fi fost înrudite şi concomitente ? Dacă *baros* ar proveni din graiul țigănesc, cum se susține, fără justificare, în *Dex*, limbile "occidentale ar trebui să considere pe *baron,* foarte frecvent în franceză, engleză etc., de origine țigănească, ceea ce ar confirma pe **R. L. Turner** (*A comparative Dictionary of the Indo-Aryan Languages*, Oxford, 1962), în care engleza, spaniola, italiana, ungara, bulgara etc., etc., sînt considerate "subdialect of European Gypsy", afirmații la care nu putem subscrie.

7) *Stup* - pe care-l găsim în elină şi în sanscrită (*stupa*) cu acelaşi sens - este dat de **Cihac** ca provenind din slava veche, dar, în bulgară, rusă, scr., slovacă şi polonă, cuvîntul nu figurerază. Greaca modernă are alt cuvînt.

Nu ne miră acordarea de "naționalități" arbitrare unor cuvinte de către **Cihac**. Vestitul **Fr. Miklosich**, în al său *Lexicon Palæoslovenico-Graeco-Latinum,* consideră cuvîntul *Crăciun* ca aparținînd limbilor rusă, bulgară, cehă şi maghiară, în care este cunoscut numai de populația română din aceste țări, iar,

în română, unde este de uz general, nu-l găseşte, deşi acesta este un cuvînt exclusiv românesc, iar sărbătoarea pe care o numeşte vine din epoca bronzului şi nu se mai găseşte la nici un alt popor, cele-lalte popoare europene avînd ca echivalent o sărbătoare a *naşterii*, instituită în sec IV e.n.

8) *Strachină* - cu proteza ***o*** -îl găsim în greaca veche, nu şi în greaca modernă. Totuşi, *Dex* aduce cuvîntul românesc dintr-un neogrec *ostrakinos,* pe care dicționarele greceşti nu-l menționează. S-o fi ştiind la Institutul de lingvistică din Bucureşti mai multă greacă modernă decît la Atena ?!

9) Pentru *grădină,* iar o similitudine cu greaca veche, pentru care greaca modernă are alt cuvînt (*chepos*), **Cihac** dă - şi *Dex* reproduce - o etimologie fantezistă (din bg. *gradina*), deşi în franceza veche găsim *gardenu*, din care a rezultat *jardin*, engl. *garden* etc.

Ar fi greu de imaginat cum ar fi putut să dea bulgara un cuvînt unei limbi dispărute înainte ca “bulgara” să se audă în Europa !

De fapt, bulgara veche este *o limbă dispărută, din familia altaică, ramura turcică, formată în sec. VI - VIII,* ***foarte puțin cunoscută*** (subl. ns.), ***al cărei nume a fost preluat*** *(?) de o limbă neturcică (şi anume - slavă) - bulgara actuală (o parte din bulgarii de pe Volga s-au stabilit în sec. VII în Balcani, unde au fost slavizați). Sin-gura reprezentantă actuală a subramurei bulgare din familia altaică este limba ciuvaşă* (**Marius Sala, Ioana Vintilă-Rădulescu,** *Mică enciclopedie - Limbile lumii*, Buc., 1981, 373 p.)

Cum ar putea o limbă necunoscută să fi împrumutat cuvinte din lexicul funda-mental unei limbi primordiale, cu o vechime de cel puțin cinci milenii ?!

Chestiunea devine şi mai stranie când se află că necunoscuta bulgară ar fi îm-prumutat cuvinte în lexicul elinei, dispărută înainte ca bulgara să existe.

Dacă aceste afirmații ale lingviştilor români ar avea vreo tangență cu realitatea, ar trebui ca măcar unele din cuvintele pe care inexistenta bulgară le-a <adus> şi <împrumutat” în Europa, chiar şi unor limbi dispărute, să se găsească în limba ciuvaşă, ruda ei apropiată. S-a făcut această dovadă ? Oricum ea nu este menționată.

Iată şi altă *minune* a lui **Cihac**: *puță - parties naturelles de l'homme et de la femme* (sic !), vol. II, p. 301, ceea ce arată câtă română ştia **Cihac.**

Acest defect de înțelegere este “ştiința” dominantă (!) în *Dex*..

În realitate, bulgara, dacă a existat, a dispărut în 1014 - 1018, cînd **Vasile II Bulgaroctonul** (976 - 1025) i-a lichidat pe bulgari (erau mongoloizi şi uşor de reperat). O limbă nu dispare decît prin dispariţia celor care o vorbesc.

Chiar dacă i s-a spus "bulgară", populaţia de la sudul Dunării nu şi-a schimbat nici compoziţia, nici caracterul, după cum o arată şi înfăţişarea. Tipul bulgarului mongoloid nu se mai întîlneşte în Bulgaria. Aceasta este, probabil, explicaţia pentru realitatea existenţei a 38 % cuvinte româneşti în bulgară. Acad. **Vladimir Georgiev** spune textual: *De nombreux éléments lexicaux identiques sont pour la plupart des emprunts grecs ou turcs. Beaucoup de calques linguistiques. Ainsi le bulgare et le roumain ne sont pas étroitement apparentés quant à leur origine, mais leur lexique contient 38 % de mots identiques ou semblables. Cette statistique est faite d'après les dictionnaires des langues écrites: dans les langues parlées (et dans les dialectes), ce pourcentage est encore plus élevé*. (*Le problème de l'Union linguistique balkanique"* în *Actes du premier Congrès international des études balkaniques et sud-est européennes,* VI, Linguistique, Sofia, 1968, p. 10). Această realitate este confirmată de teza de doctorat a **Mariei Osman-Zavera** *Împrumuturile lexicale româneşti în graiurile limbii bulgare*, 1977, rod a 10 - 15 ani de muncă intensă, care reprezintă o sinteză a studiilor şi cercetărilor întreprinse în această privinţă începînd cu 1783 pînă în prezent, adică pe aproape 200 ani. Teza indică prezenţa a cel puţin 500 cuvinte româneşti populare în graiurile limbii bulgare (din circa 800, cît conţine un lexic ţărănesc curent).

Cu toate acestea, pentru prezenţa lexicală românească în idiomul bulgar nu există un studiu cuprinzător, în genul celui realizat de profesorul budapestan **F.Bakos** referitor la prezenţa lexicului românesc în ungară (op. cit.).

Cartea prof. **Bakos** nu apare pe un teren gol. În *Introducere,* îi citează pe cei care s-au ocupat înaintea sa de raporturile lexicale româno-maghiare.

În 1816, **Sámuel Gyarmathi**, în *Vocabularium,* publicat la Viena, menţionează prezenţa unor cuvinte româneşti în maghiară.

În 1877, **Edelspacher Antal** publică o monografie - *Rumun elemek a magyar nyelvben* - dedicată prezenţei lexicale româneşti în maghiară. În acest studiu de pionierat, sînt menţionate 124 cuvinte.

Între 1893 şi 1901, **Szinnyei József**, într-un dicţionar de regionalisme, înregistrează 340 cuvinte româneşti, dar, în 1912, **Stefan Damian** adaugă glosarului lui **Szinnyei** încă 200 cuvinte.

În 1942, **Géza Blédy**, în *Influența limbii române asupra limbii maghiare - studiu lexicografic*, înregistreză aproape 600 cuvinte româneşti în limba maghiară.

Masivul studiu al profesorului **Bakos** (560 pagini) conține, în primul rând, aspecte lămuritoare privind limba română şi modalitățile de receptare ale cuvintelor de origine română: fonetică, morfologie, productivitatea elementelor de origine română, aspecte de formare a cuvintelor, cuvîntul român de proveniență şi forma fonetică modificată sub influența unui element maghiar, mixaj între elemente române şi maghiare, forma maghiară ca rezultat al contaminării a două cuvinte provenite din română, situații când forma fonetică a cuvîntului din română nu se modifică, dar se schimbă înțelesul sub senzația auditivă a unui element maghiar, semiotică, sinonime, cauzele împrumutării de cuvinte, observații asupra geografiei cuvintelor, cuvinte răspîndite în afara Ardealului, căile de răspîndire, problemele răspîndirii etimologiei valahe, fenomene legate de bilingvism, de la cuvîntul străin la cuvîntul încetățenit, cronologia elementelor româneşti din bagajul de cuvinte maghiare, răspîndirea geografică şi în diverse straturi de stil, cronologia elementelor româneşti şi vitalitatea lor (pe secole), elemente de origine română ale limbii populare române din Ardeal şi care apar pe întreg teritoriul Ardealului, elemente româneşti care au ajuns în straturi de stil mai înalte etc.

Într-o secțiune aparte (p. 394-400), se menționează cuvintele româneşti folosite în operele lor de mari scriitori maghiari (de ex. Jókai Mór ş.a.), de importante personalități politice şi culturale maghiare (de ex. Miklós Bethlen ş.a.) etc.

După cum se vede, din enumerarea parțială de mai sus, este abordată o mare varietate de aspecte, netratate în nici o lucrare românească privitor la contenciosul lexical româno-maghiar. Regretăm că spațiul nu ne îngăduie să intrăm în amănunte.

În partea expozitivă, prof. **Bakos** urmăreşte cuvintele româneşti intrate în maghiară, după prima mențiune scrisă, însă menționând şi alte atestări, pe secole, dar numai începînd din secolul XIV.

De exemplu, primele cuvinte româneşti, pe care autorul le găseşte atestate, sînt:

Nr. rt.	Anul atestării	Cuvîntul în ungară	Cuvîntul românesc de origine	Etimologiile cuvintelor româneşti în *Dex*
1	1331	*cserge*	*cergă*	Din bg., scr. *cerga* cf. magh. *cserge*
2	1313	*kosár*	*coşar*	Din bg., scr. *košara*
3	1387	*krajinik*	*crainic*	Din ucr. *krajnik*

Cergă figurează în vorbirea populară a unor vlahi la începuturile sec. XII, la **Demetrios Chomatianos,** (*Fontes* IV, p. 84) şI e cuvânt de uz curent în greaca modernă.

În sec. XV, se găsesc atestate (exemple):

r. rt.	Anul atestării	Cuvîntul în ungară	Cuvîntul românesc de origine	Etimologiile cuvintelor româneşti în Dex
4	1462	*bács*	*baci*	Et. nec.
5	1458	*berbécs*	*berbece*	lat. *berbex* (ş *vervex*); de fapt, în latină, *berbex* e îndoielnic, iar *vervex, -cis* ş *oaie* la **Cicero**.
6	1405	*csobán*	*cioban*	Din tc. *coban (*)*
7	1488	*gárgya*	*gard*	cf. alb. *gardh*, slv. *gradu*
8	1496	*kaliba*	*colibă*	Din sl. *koliba*

9	1438	*kalugyer*	*călugăr*	Din sl. *kalugeru* (<gr.)
10	1405	*katrinca*	*catrință*	Din magh. *katrinca* (**)

(*) În legătură cu etimologia din *Dex*, avem de făcut cîteva observații:

a) - Cum lingviştii maghiari susțin că limba ungară are caracter turcic, dacă *cioban* ar veni din turcă (cf. *Dex*), ar fi trebuit să se găsească mai curând în ungară, astfel că nu mai era nevoie de o preluare din română.

b) - Cuvîntul *cioban*, însă, nu este turc, ci "persan", de unde a intrat şi în turcă. Dar persanii provin din Spațiul Carpatic, astfel că este vorba de un cuvînt carpatic, în nici un caz turcic.

c) - La **Pliniu** (23 - 79 e.n.), găsim (......) *cebanus caseus*, un fel de caş (preparat de ciobani ?) care se aducea din Liguria unde turcii n-au ajuns niciodată.

(**) În ce priveşte ***catrința,*** în *Dex* găsim: "Obiect de îmbrăcăminte din PORTUL NAȚIONAL AL FEMEILOR ROMÂNCE (subl. ns.) care serveşte ca fustă sau ca şorț şi care constă dintr-o bucată dreptunghiulară de stofă, adesea împodobită cu alesături, cu paiete etc. Din magh. *katrinca.*"

Aici avem a face cu un balansoar: **I.L.B.** consideră - în *Dex* - că numele acesteia vine în română din maghiarul *katrinca*, iar eruditul **Ferenc Bakos**(v. p. 69,113, 207 în lucrarea citată) găseşte cuvîntul în maghiară prima dată la 1405 sub forma *katroncha*, apoi la 1416 *katrinca,* la 1784 *karinka,* la 1798 *katrinkat* etc.; în ce priveşte originea cuvîntului, se scrie fără reținere: *Román eredetú* ˆ de origine română, din rom.. *catrință.*

Aceeaşi origine o indică şi eruditul D.E.M. (vol. II, p. 410)

Dacă se examinează cu răbdare etimologia cuvîntului românesc, se constată că acesta este atât de vechi şi de permanent că n-are cum să aibă etimologia decît în el însuşi, în limba română.

(1) În mozaicul bizantin de la Sant'Appolinare Nuovo din Ravenna, în timpul lui **Iustinian**, cei trei magi sînt îmbrăcați ca tarabostes - nobilii daci - purtînd pe cap căciula dacă specifică. În spatele lor, apar sfintele mucenice îmbrăcate în costume naționale româneşti (cămăşi cu poale lungi, albe), peste care poartă ***catrințe*** - subl. ns. - bogat decorate, pe cap purtînd broboade de

borangic, care atîrnă pînă la glezne (ap. S. Coryll). Deci găsim ***catrința*** în sec. VI, în îmbrăcămintea unor mucenițe, identică sau similară cu a țărăncilor române, într-una din capodoperele artei plastice medievale, care, sperăm, se va admite că nu provine de la unguri (apăruți în Europa abia la finele sec. IV).

(2) Chiar necunoscînd această realitate, dacă întocmitorii *Dex* ar fi fost animați de aflarea adevărului, ar fi putut să-l descopere parcurgînd rapoartele arheologice privitor la culturile Cârna (Epoca Bronzului între 2.000 - 1.200 î.e.n.) şi Turdaş-Vinca (mileniile V - III î.e.n.) sau măcar sinteza acestora în *Dicționar de artă populară românească*, ESE, 1985, p. 104 - 106: *piesă de port... răspîndită în lumea egeeană şi mediteraneană, **catrința** este reprezentată pe figurinele de la Vinca şi Cârna, făcînd parte din vechiul fond traco-iliric... Forma **catrinței** este aceeaşi în toate zonele, dar ceea ce îi dă o notă distinctivă este (?) ornamentația şi dimensiunile.*

A se vedea figurina color cu *catrință* din cultura Gârla Mare în *Enciclopedia de Arheologie*, vol. II, p. 96-97.

(3) Madona Română - Maica Domnului cu pruncul Iisus de pe manuscrisul maramureşean *Prăznicar (*considerat ca fiind din sec. XVI, scris cu slove chirilice) -

poartă ie, broboadă (?) şi *catrință.*

La fel şi în alte figuri din cuprinsul acestui prăznicar (Buna Vestire, Adormirea Maicii Domnului), personajele poartă *catrință.*

Această capodoperă, ca şi altele, se găsesc în Fondul Vatican Român, format la Biblioteca Apostolică Vatican din manuscrisele inedite **î***n limba română,* dar cu alfabet chirilic.

Iisus poartă cojocel de miel !

De asemenea (v. *Petit glossaire du patois de Démuin*, Paris, 1893, p. 51), găsim ***catron*** ˆ toute espèce de jupon, tot popular.

S-ar putea susține că Spațiul românesc a cunoscut *catrința*, dar poate că numele ei era altul, că această denumire a fost dată de unguri - o simplă prezumție pe care, însă, Academia şi Universitatea din Budapesta o infirmă, astfel că cei care ar invoca-o ar trebui s-o dovedească. *Affirmanti obstat probatio* se spunea încă în logica medievală.

Pînă la aducerea unei asemenea dovezi de către lingviştii români *en titre* (singurii susținători ai originii maghiare a *catrinței,* acest obiect din portul

național țărănesc), dovezile aduse mai sus sînt prea numeroase şi incontestabile pentru ca să nu se mişte chiar imobilismul de granit al Instituului de Lingvistică din Bucureşti (ILB). Sperăm, cel puțin. Dacă ar fi consecvenți cu ei înşişi, cu învățătura pe care au primit-o, cu metoda *cuvinte şi lucruri*, dubiul asupra apartenenței *catrinței* la străvechea limbă românească nu şi-ar fi găsit rostul.

În sec. XVI sunt atestate (exemple):

11	1588	*baraboly*	*baraboi*	Din bg. *baraboj*, magh. *barabolya*
12	1570	*bohaj*	*buhai*	Din ucr. *buhaj*
13	1565	*bordó / sip*	*burduf*	Et. nec.
14	1590	*bödölö*	*budălău*	?
15	1565	*brindza*	*brânză*	Et. nec.
16	1573	*boronza*	*brânză*	Et. nec.
17	1560	*cap*	*țap*	cf. alb. *cap, ciap*, scr. *cap*
18	1509	*cimbora*	*sîmbra*	cf. magh. *cimbora*
19	1526	*csercse*	*cercel*	lat. *circellus*
20	1585	*domica*	*dumicat*	Probabil lat. **demicare*
21	1583	*esztena*	*stână*	Et. nec.
22	1554	*sztronga*	*strungă*	cf. alb. *shtrungë*
23	1570	*ficsúr*	*fecior*	lat. **fetiolous* sau *făt +ior*
		goda	*godac*	cf. sl. *goda ş an*

24	1586			
25	1583	*iszkumpia*	*scumpia*	pol. *skapia*
26	1599	*kantár*	*cântar*	Din tc. *kantar*
27	1587	*kápra*	*capră*	lat. *capra*
28	1585	*kozsók*	*cojoc*	Din sl. *kozuhu*
29	1598	*kurtány*	*curtean*	Din *curte + ean.* *Curte* din lat. **curtis (cohors, -tis)*
30	1592	*lák*	*lac*	lat. *lacus*
31	1584	*logofet*	*logofăt*	ngr. *logothétis*
32	1548	*mióra*	*mioară*	*Mia + oară*
33	1572	*monaszteria*	*mânăstire*	Din sl. *monastyri*
34	1548	*orda*	*urdă*	Et. nec.
35	1592	*páhárnik*	*paharnic*	Din *pahar* (din magh.*pohár,* scr. *pehar*) + sufix*nic.*
36	1588	*pakulár*	*păcurar*	lat. *pecorarius*
37	1577	*palacsinta*	*plăcintă*	lat. *placenta*
38	1576	*perpence*	*pîrpăriță*	Din sl. *pruprica,* ucr. *perepelica*
39	1584	*posztelnik*	*postelnic*	Din sl. *postelnicu*
40		*pulya*	*pui*	lat.* *pulleus* (ˆ *pullus*)

	1520			
41	1569	*sztolnik*	*stolnic*	Din sl. *stolĭniku*
42	1594	*viszter*	*vistier*	Din lat. *vestiarius*
43	1599	*viszt(i)ernik*	*vistier‡nic*	*Vistier ‡ nic*
44	1585	*vornik*	*vornic*	Din sl. *dvorĭniku*
45	1549	*zsendice*	*jintiță*	Et. nec.

Mai multe cuvinte din această listă s-ar putea preta la comentarii care, datorită volumului limitat al acestui spațiu disponibil, nu pot fi cuprinse aici.

Totuşi, asupra poziției 29 *curtean* trebuie să ne oprim puțin, etimonul său imediat, *curte,* fiind, ca marea majoritate a cuvintelor limbii române, tratat superficial.

În *Dex*, ca şi în alte dicționare româneşti, se afirmă că românescul *curte* ar proveni din lat.**curtis (ˆcohors, -tis)* ˆ (mai ales) trupe; a zecea parte dintr-o legiune. Această etimologie este, de fapt, o reproducere după **Mayer Lübke** *(REW*, 2032), rămas la mențiunile dicționarelor diverselor graiuri. La rândul lor, acestea reproduc graiul vorbit în sec. XX, după ce pronunția a fost coruptă prin latinizarea forțată, pe cale administrativă, mai ales în ultimele secole, a limbilor din Europa occidentală.

Cohors este o încercare de potriveală şi n-are nimic a face cu *curte* care este popular şi vechi. Ele au coexistat.

Pe *curte* îl găsim atestat de-a lungul a sute de ani sub această formă, chiar în Italia, din sec. VIII pînă-n prezent, iar pe *cohors* niciodată.

Când a fost transformat *cohors* în *curte* şi cine a făcut-o autorii dicționarelor româneşti nu ne spun - ca şi cei străini, de altfel - ceea ce lasă să se creadă că e numai o presupunere din cele care se găsesc cu sutele privitor la cuvintele limbii române.

În cele o sută zece volume de hărți şi studii asupra istoriei medievale, începînd din sec.VIII, la care se referă **Giandomenico Serra** *(Contributo*

toponomastico alla teoria della CONTINUITA NEL MEDIOEVO DELLE COMUNITA RURALI ROMANE E PREROMANE DELL'ITALIA SUPERIORE, Cartea Românească, Cluj, 1931, 325 p.), *curte* apare la tot pasul. Iată cîteva exemple din această sursă:

a) < hoc est *curte/m mea/m*> (ˆ aici este curtea mea), anul 766 (p. 67)

b) < *curtes*... id est Rancis... >, anul 833 (p. 70)

c) < *curticellam que dicitur Aianis...*; in *curte* de Cisianorum..., anul 1141 (p. 70)

d) < sunt *case* cum *curti*bus> (ˆ sunt case cu curți), anul 1147 (p. 8)

e) < *curticella* di Vicinasco>, anul 1253 (p. 12)

Cum am spus, nu figurează nici o dată *cohors* în circa 700 ani (sec. VIII - XV).

Se observă asemănările cu româna; de fapt, în toate cazurile citate, găsim forma românească a cuvîntului, la care s-au adăugat terminații latineşti de declinarea a III-a.

Un substantiv *curtis* în latină nu a fost identificat. Sub Imperiul Roman de răsărit, care stăpâneşte şi Italia, nu se găseşte niciodată echivalentul latin al unui cuvînt care nu poate lipsi din nici o limbă, *curte.*şi acest fapt, ca multe altele, ne duce la ideea a două limbi paralele: latina clasică şi latina rustică, ultima recunoscută - după +coala Ardeleană - ca aflându-se la originea limbilor europene.

Deci etimonul pare clar: ***curte*** nu *cohors*, iar *curtean* provine din *curte* ‡ sufixul *an.*

Cu puțină trudă pentru găsirea materialului documentar corespunzător, se pot corecta etimologiile multor cuvinte româneşti.

Aproape toate etimologiile date în *Dex* pentru cuvintele din listă se pretează la analize de genul celor întreprinse, cu titlu de exemplu, pentru *catrință* şi *curte.*

Revenind la studiul prof. **F. Bakos**, să remarcăm că fiecare citare cuprinde contextul în care cuvîntul apare, sursele, zona etc.

Cu titlu de exemplu, la *cergă* (p. 202) se dau diversele forme ale cuvîntului în maghiară - *cserga, csërge, csërgë, csörge* - după care urmează contextul în care cu-vîntul este atestat.: *1331:"viginti birra que vulgariter* ***cherge*** *dicuntur"* (*Doc. Val.* ˆ *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia usque ad anum 1400*, Budapest, 1941, p. 71) - "douăzeci de cuverturi care popular se numesc

*cergă“; 1478: “de minoribus lodicibus **cserge**”* - “despre cuverturi mai ieftine, *cergă“* etc.

În capitolul 10, “Împărțirea pe categorii de noțiuni ale cuvintelor de origine română; învățăminte din istoria economiei şi a culturii”, se arată cîte cuvinte de origine română au fost găsite pe 23 de categorii de activități sociale:

Nr. crt.	**Categorii de activităţi sociale**	**Număr cuvinte**
1	Creşterea oilor şi prelucrarea laptelui	208
2	Activități intelectuale şi viață afectivă	203
3	Țesut, producerea îmbrăcăminții	184
4	Creşterea animalelor, oierit	170
5	Prepararea hranei	164
6	Datini,dansuri, jocuri populare	156
7	Agricultură	133
8	Caracterizarea personalității	127
9	Plante spontane şi de cultură	122
10	Prelucrarea lemnului	117
11	Casa şi construcția locuinței	98
12	Leacuri, superstiții, credințe populare	91
13	Caracterizarea străinilor	69
14	Nume geografice	62
15	Animale sălbatice	58
16	Biserică, credințe religioase	32
17	Pescuit, vînătoare	27

18	Evoluția vremii	23
19	Părțile corpului omenesc	22
20	Comerț, relații	20
21	Măsuri, finanțe	19
22	Minerit	8
23	Diverse, mai corect: cele care n-au putut fi cuprinse în clasele de mai sus	220
	TOTAL	2.333

E mult, e puțin ?

Dacă se ia în seamă că, acum 119 ani, **Antal Edelspacher** găsise numai 124 cuvinte româneşti în maghiară, suma de 2.333 stabilită de eminentul profesor al Universității din Budapesta pare mare. Dar ştiința nu se poate opri. Cercetătorii caută mereu. Cine poate spune, pe baza altor cercetări, ce noi descoperiri se vor mai face ? Din lista de mai sus, se constată cît suntem de departe, cu cercetarea prof. **Bakos**, de susținerile anterioare: românii erau oieri şi influența lor s-ar găsi în maghiară numai în ce priveşte oieritul (sic !).

Între cele 23 domenii de activități umane de mai sus, pe locul doi, cu 203 cuvinte, figurează *activități intelectuale şi viață afectivă,* ceea ce înseamnă o influență considerabilă a limbii române în zona spiritualității.

Această constatare arată o altă realitate a raporturilor între culturile exprimate în cele două graiuri (român şi maghiar), între populațiile care le vorbesc, decît au afirmat mereu istoricii maghiari.

Lucrarea prof. **F.Bakos** este întocmită exemplar, evident în limitele pe care şi le-a fixat.

După opinia noastră, în aceste limite stau şi **lipsurile** acesteia.

Noi credem că istoria cuvintelor de origine română, intrate în maghiară, trebuia începută cu sec. X, nu cu sec. XIV, deoarece se cunosc suficiente documente astăzi, care dovedesc că românii au existat în Panonia din cele mai

vechi timpuri. Aceştia erau sedentari, se îndeletniceau cu agricultura şi creşterea animalelor şi aveau organizare socială proprie, cnezi, vlădici etc. (A se vedea **Paul Schveiger** în “*Hungarian Studies*” 2/2, 1986)

Dacă cercetarea ar fi debutat cu sec. X, s-ar fi aflat (v. **N. Drăganu**, *Românii în veacurile IX - XIX pe baza toponimiei şi onomasticii*) că, la 1208, deci cu 200 ani mai devreme, intraseră în maghiară cuvintele *lat* şi *mut* (p. 182), *sec, tata, tați* la 1230 (p. 44-45 şi 182), *mal* (sec. XIII) etc., etc.

Un alt fapt imputabil acestei lucrări este acela că nu a luat în considerare decît atestările scrise. Or, prin jocul întâmplării, un cuvînt poate fi atestat în scris de 5, 10 sau 100 ori într-un secol, iar altele nu ajung să fie cuprinse în texte scrise nici o dată în cinci secole.

De aceea, faptul că *cergă* apare în scris la 1331, nu spune nimic cu privire la circulația orală din sec. XII, XI sau chiar din sec. X. Desigur, pentru circulația orală, condiția şi metodele savante de exceptare nu mai pot avea interes.

În realitate, faptele s-au petrecut astfel:

La venirea ungurilor şi, mai ales, după zdrobirea lor la 955 la Lechfeld de către **Otto cel Mare**, când s-au întors în Panonia numai puține resturi de războinici (cei care au scăpat cu fuga), Panoniile erau locuite de Daci. Prin maghiarizarea acestei populații de-a lungul timpului au intrat în limba maghiară cele 2.300 cuvinte româneşti pe care le găseşte **F. Bakos**, dar şi numeroase altele. Că Dacii erau locuitorii Panoniilor nu poate exista nici cel mai neînsemnat dubiu.

Pe pietrele comemorative pe care a ordonat să fie instalate în diverse locuri din Imperiul Roman, împăratul **Octavian Augustus** a scris:

Pannoniorum gentes, quaăsaînte me pricipem populi Romani exercitus nun quam adit, devictas per Ti. ăNeîronem, qui tum erat privignus et legatus meus, imperio populi Romani săubieîci protulique fines Illyrici ad răipîam fluminis Danăuîi. Citrăaî quod ăDîaăcorîuăm trîanăsîgressus exercitus meis aăuîspăicis victîus profliga tusque ăesît, et posătea tranîs Danăuîvium ductus exăercitus meîuăsî Dacorum gentes imăperiîa păopuliî Răomani per ferre coegitî, Res Gestes Divi Augusti. V. 30, 44-49 (“Neamurile panonilor, pe **care niciodată înainte de domnia mea nu le înfruntase vreo oştire romană** - fiind definitiv învinse de **Tiberiu Nero,** care pe atunci îmi era fiu adoptiv şi locțiitor - le-am supus stăpânirii poporului roman şi am împins hotarele Iliricului pînă la malul fluviului Dunărea. Oştirea dacilor, care trecuse dincoace de acest (fluviu) a fost învinsă şi

alungată, sub comanda mea supremă, iar apoi armata mea a trecut dincolo de Dunăre şi a silit neamurile dacilor să suporte stăpânirea poporului roman”).

Că Panonia pînă la Dunăre făcea parte din Imperiul Getic este evident şi din acest text al lui **Octavian Augustus**, dar şi din alte texte antice:

Strabon (63 î.e.n. - 19 e.n.), merge mai departe: *dacii sînt cei care locuiesc în partea opusă (față de Geți şi de Pontul Euxin), spre Germania şi spre izvoarele Istrului* (*Geografia*, VII, 3, 12).

Cezar (100-44 î.e.n.) scrie*: Întinderea acestei păduri, Hercynia, care a fost menționată mai sus, (este) de 9 zile pentru un om în marş forțat, căci nu poate fi determinată altfel, şi (Germanii) nici nu cunosc măsuri de drum. Începe de la ținuturile Helveților, Nemeților şi Rauracilor şi urmează drept înainte direcția fluviului Dunărea pînă la hotarele Dacilor şi Anarților* (*Cartea VI,* cap. XXV)

Harta de la finele volumului din care am citat (***Jules César***, *Commentaires sur la Guerre des Gaules, texte latin* par **E. Benoist** et **S. Dosson,** Hachette, 1926) ilustrează limpede realitatea: pădurea Hercinică se termină către 13,5 - 14° longitudine estică, ceea ce înseamnă că Ungaria de astăzi, Austria estică, Cehoslovacia, Polonia, Yugoslavia făceau parte din Imperiul Getic. Oricum, hotarul apusean al Dacilor se găsea spre vest dincolo de Dunăre, zona toată fiind populată cu daci.

Această evidentă realitate - că Panoniile toate au fost populate de daci - este atestată de numeroşi autori de-a lungul secolelor: **Rudolf din Ems, Johann Thunmann** etc**. Aventin din Bavaria** (sec. XVI), folosind surse azi pierdute, în mai multe rânduri numeşte Țara ungurilor (Panonia) dinainte de sec. X “Dacia”, de fapt *Dacia de dincolo* şi *Dacia de dincoace de Tisa* etc. (ap. *Histoire de la Transylvanie,* 1982, p. 120).

Velleius Paterculus (19 î.e.n. - 32 e.n.) scrie: *In omnibus autem Pannoniis non disciplinae tantummodo, sed linguae quoque notitia Romanae, plerisque etiam litterarum usus, et familiaris animorum erat exercitatio* (<În toate Panoniile, însă, nu numai disciplina romană şi cunoştința limbilor romane erau obişnuite, cei mai mulți locuitori aveau cultură literară, iar activitățile spirituale le erau familiare”) - *Cartea II*, cap. CX.

În ce priveşte *disciplina romană,* la care se referă **V. P.**, celebrul **Mommsen** (vol. IV, p. 108) scrie: ***Decebal*** *s-a ocupat de introducerea disciplinei romane în armata dacică.*

V. Paterculus scrie sub **Tiberiu** ceea ce dovedeşte că Dacii din Panonii ***vorbeau limba romană*** şi aveau cultură literară şi activități spirituale similare cu cele din Roma, pe care **V.P**. le cunoştea şi la care se referă.

În afară de română (v. **Claes Rålamb, Stanley, the Hon. Henry**, *Rouman Anthology* şi numeroşi alții), se cunoaşte o altă limbă europeană care să fi fost confundată cu latina ?

Prin aceşti daci - numeroşi şi stabili, care populau Panoniile, pe care-i menționează **Cezar, Octavian Augustus, Strabon** ş. a., la care se referă **Paul Schveiger** în contemporaneitate (v. "*Hungarian Studies*" 2/2, 1986), cuprinşi în populația Ungariei şi maghiarizați de-a lungul secolelor - au pătruns în maghiară numeroase cuvinte româneşti la care se referă excelentul volum al lui **F. Bakos** şi *DEM* al Academiei din Budapesta, dar şi alți cercetători maghiari.

Din cele peste 2.300 cuvinte româneşti prezente în studiul lui **F. Bakos**, să spicuim alte cîteva, în continuarea celorlalte 3 tabele, aranjate în ordine alfabetică:

Nr. rt.	Cuvîntul românesc	Forma cuvîntului în maghiară	Etimologia în *Dex*
6	*afurisit*	*áfuriszit*	v. *afurisi* (din sl. *aforisati*)
7	*adăpost*	*adeposzt*	Lat. *ad. appo*(i)*tum* sau *addepus*(i)*tum*
8	*adică*	*ágyike*	Et. nec.
9	*aduna*	*adunál*	Lat. *adunare*
0	*afină*	*áfonya*	Et. nec.
1	*ajuna*	*aszunál*	lat.* *adjunare*
	alac	1-*alak*, 2-	magh. *alakor*

2		*alakor*	
3	*alduiască-te*	*áldojászketyézik*	
4	*alivancă*	*alivánka*	Et. nec.
5	*amărît*	*amarit*	lat. * *amarire*
6	*amnar*	*ámnár*	A³ ‡ *mînar(e)*
7	*anume*	*anumé*	A³ ‡ nume
8	*apăra* (a se)	*áporkodik*	lat. *apparare*
9	*apropia* (a se)	*proptyilódik*	
0	*ardei*	*árdéj*	*Arde* ‡ sufix -*ei*
1	*arici*	*árics*	lat. *ericius*
2	*arin*	*árin*	Probabil lat.* *alnimus* (☐ *alnus*)
3	*armaş*	*ármás*	*Armă* ‡sufix - *aş*
4	*armăsar*	*hermekszár*	lat. ‚*equusî admissarius*
5	*arminden*	*ármingyin*	cf. sl. *Ieremiinu dini* ˆ ˆ *ziua* ‚*sfîntuluiî Ieremia*
6	*arnăut*	*arnolc*	Din tc. *arnavud*
7	*babiță*	*babéc*	Din bg. scr. *babica*
8	*baboi*	*bobály*	Din bg. *baboj*

9	*bade*	*bágye*	Et. nec.
0	*balmoş*	*bálmos* - "Roman eredetu"	cf. magh. *bálmos*
1	*baros*	*barosz*	Din ţig. *baros* (care nu există)
2	*barză*	*bárzakecske*	cf. alb. *bardhe*
3	*bată-te...!*	*bátetye*	
4	*batistă*	*batiszta*	fr. *batiste*
5	*batjocură*	*bázsikura*	
6	*băbătie*	1-*babatyi,* 2-*bobotyi*	cf. *babă*
7	*băcănie*	*bakonyás*	*băcan* ‡ sufix *-ie*
8	*bădăran*	*bederán*	cf. magh. *badar*
9	*băgătură*	*begetura*	Nu fig. în *Dex*
0	*bălan*	*balán*	*băl ‡ -an*
1	*bălai*	*baláj*	*băl ‡ -ai*
2	*bălană*	*balána*	Nu fig. în *Dex*
3	*băltoacă*	*beltok*	*baltă ‡ -oacă*
4	*bălţat*	*belc*	lat. *balteatus*

5	*bărbătuş*	*berbetuska*	*bărbat ‡ -uş*
6	*bărbos*	*berbosz*	*barbă ‡ -os*
7	*băşică*	*besika*	lat. * *bessica* (ˆ *vessica*)
8	*bătătură*	*betetura*	lat. *battitura*
9	*bătrîn*	*batrin*	lat. *betranus* (ˆ *veteranus*)
0	*bătut*	*batut*	Nu fig. ca vorbă de sine stătătoare
1	*beci*	*becsel*	Et. nec.
2	*beldie*	*bélgya*	Et. nec.
3	*benga*	*benga*	Din țig. *benga*
4	*bolînzie*	*bolunzia*	De la *bolînd* (din magh. *bolond*)
5	*bundiță*	*bundica*	b*unda* din magh. *bunda*
6	*bursuc*	*burszuk*	Din tc. *borsuk*
7	*buruiană*	*burujan*	Din bg., scr. *burjan*
8	*căciulă*	*kacsula*	cf. alb. *kësul'ë*
9	*cheag*	*tyág*	lat. * *clagum* (ˆ *coagulum*)
00	*cheaun*	*tyáun*	Nu fig. în Dex
	chior	*csaur*	Din tc. *kör* ("orb" !)

01			
02	*ciudă*	*csuda*	sl. *cudo* (“minune”)
03	*cîrpă*	*kirpa*	Din bg. *kărpa*, scr. *krpa*
04	*cîrpi*	1- *kerpál*, 2- *kirpál*	Din sl. *krupti*
05	*cîrpaci*	*kirpács*	Din bg. *kărpac*
06	*cîrpăci*	*kerpácsal*	Din *cîrpaci*
07	*clacă*	*kaláka.*	Din bg. *tlaka* (nu fig. în dicț. bg.)
08	*cocă*	*kóka*	Et. nec.
09	*cocean*	*kocsány*	Din bg. *kocan*, scr. *koceny*
10	*cocioabă*	*kucsuba*	Et. nec.
11	*cojocar*	*kozsokár*	*cojoc* ‡ -ar
12	*cotor*	*kator*	Et. nec.
13	*cotoroanță*	*kotránc*	Et.nec.
14	*custură*	*kusztora*	Et. nec.
15	*de aci cele bote*	*gyácsicsele botye*	
16	*de-a învîrtita*	*gyámvirtyita*	
17	*de-a sărita*	*gyászerita*	

18	*deci*	*gyècs*	*de ‡ aci*
19	*defel*	*gyéfel*	*de ‡ fel*
20	*descîlci*	*gyeszkelcál*	*des ‡* (în)*cîlci*
21	*doină*	*dojna*	Et. nec.
22	*doini*	*dojnál*	Din *doină*
23	*dop*	*dop*	cf. săs. *dop*
24	*drac*	*dráku*	lat. *draco* (“*şarpe, balaur*”)
25	*drîngălău*	*drungáló*	Et. nec.
26	*drum bun*	*drum bun*	Et. nec.
27	*duducă, duduie*	*duduka, duduja*	cf. tc. *dudu*
28	*dulceață*	*dulcsáca*	*dulce ‡ eață*
29	*duşman*	*duzsmán*	Din tc. *düsman*
30	*du-te dracului*	*dutye drákuluj*	
31	*fasole*	*fuszulyka*	Din ngr. *fasóli*
32	*fă*	*fa*	Scurtat din *(fa)ță*
33	*făgaş*	*ogás*	Din magh. *vágás*
	f ătuță	*fetuca*	Nu fig. în *Dex*

34			
35	*fel de fel*	*fel de fel*	
36	*fitil*	*fitil*	Din tc. *fitil*
37	*fleac*	*flyiác*	Et. nec.
38	*fîrtat*	*fertát*	Din * *frătat* (☐ *frate* ‡ suf. *at*, după sl. *probratim* ☐ *bratu* ˆ *“frate”*)
39	*fluier*	1-*furulya*, 2-*flujera*	cf. alb. *floere*
40	*fluiera*	*flujerál*	Din *fluier*
41	*fluştura*	*flostura*	Et. nec.
42	*foc viu*	*fogzsiu*	
43	*fotă*	*fota*	Din tc. *fota*
44	*fuior*	*fujor*	Et. nec.
45	*futu-i….!*	*futos*	Nu fig. în *Dex*
46	*gaie*	*gája*	Et. nec.
47	*gardină*	*gárgyina*	cf. germ. *bargel*
48	*garf*	*garf*	Et. nec.
49	*gaura*	1-*gaura*, 2-*gábora*	lat. *cavula* (☐ *cavus*)

50	*ghici*	*gicsál*	Et. nec.
51	*gireadă*	*zsiráda*	Et. nec.
52	*giugiuli* (a se)	*zsózsolódik*	Et. nec.
53	*glie*	*glija*	Et. nec.
54	*gogonele*	*gognér*	Et. nec.
55	*gologan*	*gologány*	Et. nec.
56	*góştină*	*gostina*	Et. nec.
57	*grui*	*guruj*	Et. nec.
58	*guşă*	*gusa*	lat. *geusial*
59	*horă*	*hóra*	Din bg. *horo*
60	*leuştean*	*lestyán*	Et. nec.
61	*liliac*	*liliák*	Din tc. *leylac*
62	*limba boului*	*limbabou*	
63	*limbariță*	*limbárica*	*limbă ‡ ariță*
64	*lindic*	*lingyik*	Nu fiurează în *Dex*
65	*livadă*	*liváda*	Din bg. *livada*, ucr. *levada*
	lobodă	*loboda*	Din sl. *loboda*

66			
67	*marfă*	*márfa*	Din magh. *marha* (“vită“)
68	*matahală*	*matahála*	Et. nec.
69	*măceş*	*macsiás*	Et. nec.
70	*măcriş*	*makris*	Et. nec.
71	*mălai*	1-*málé*, 2-*maláj*	Et. nec.
72	*mămăligă*	*mamaliga*	Et. nec.
73	*mătăhuie*	*metyeheuj*	cf. magh. *mátaha* (Et. nec.)
74	*mătău*(n)*z*	*meteunz*	Et. nec
75	*mierță*	*mjercika*	Din magh. *mérce*
76	*moină*	*mojna*	cf. *moale*
77	*mormăi*	*mormojál*	*mor ‡ m(or) ‡ ăi*
78	*motan*	*motány*	Et. nec.
79	*moț*	*móc*	Et. nec.
80	*mujdei*	*muzsgyé*	*must ‡ de ‡ ai* (*usturoi*)
81	*mumă-ti*	*mumatyi*	
82	*muntean*	*muntyán*	*munte* ‡ sufix -*ean*

83	*muşețel*	*musacél*	*muşat* (reg. *"frumos"*. Et. nec.) ‡ sufix *-el*
84	*neam*	*nyám*	Din magh. *nem*
85	*netezi*	*nyetyezál*	Din *neted*
86	*noapte bună*	*naptye bune*	
87	*nu-i*	*nuj*	
88	*ochiu boului*	*ot'u bojului*	
89	*papă lapte*	*papaláptye*	
90	*păcălici*	*pekelics*	Et. nec.
91	*pălărie*	*palaria*	Et. nec.
92	*păstaie*	*paszté*	cf. alb. *pistaë*
93	*păşune*	*pasum*	lat. *pastio, -onis*
94	*perciun*	*percso*	Din tc. *perciún*
95	*perie*	*perije*	Et. nec.
96	*perinîță*	*perinica*	*pernă* ‡ sufix *-iță*
97	*pe sărita*	*pe szeritya*	
98	*pescar* (2 sil.)	*peszkárjuk* (3 sil)	lat. *piscarius* (4 silabe)

99	*petic*	*petyek*	lat. *pittacium*
00	*piepten*	*tyeptin*	lat. *pecten*
01	*pipirig*	1-*pipirig* 2-*pipiriga*	Et. nec.
02	*pisică*	*piszika*	*pis* ‡ sufix -*ică*
03	*pită*	*pita*	Din bg. *pita*
04	*pitic*	*pittics*	cf. sl. *pitiku*
05	*piuă*	*tyiva*	lat. *pilla*
06	*pînă-i lume*	*pinej lume*	
07	*pîrghie*	*purgya*	Et. nec.
08	*pîrjoli*	*pirzsolálodik*	Din magh. *pörzsölin* (în dicționar - *pörzsöl*)
09	*plai*	*pláj*	Et. nec.
10	*plop*	*plop*	lat. * *ploppus* , ˆ *pop*(u)*lus*î
11	*plută*	*pluta*	Din bg. *pluta* (nu fig. în dicționar)
12	*pociumb*	*pocsumb*	Et. nec.
13	*pojar*	*pozsár*	Din sl. *pozaru*
14	*pojghiță*	*pozsicsa*	Et. nec.
	pomană	*pomána*	Din sl. *pomenu* (nu fig. în

15			bg., scr., pol., ceh., slovenă, rusă, slovacă)
16	*potroacă*	*potraka*	Din rus. *potroh,* magh. *patrah*
17	*pozn*	*pozna*	Et. nec.
18	*prăjină*	*parazsina*	Et. nec.
19	*prepeleac*	*perpelág*	Et. nec.
20	*priculici*	*prikulics*	Et. nec.
21	*proaspăt*	*praszpat*	Din gr. *prósfatos* (cuvînt izolat)
22	*prunc*	1- *poronty* 2- *prunkuj* 3- *pruncs*	Et. nec
23	*puhoi*	*puháj*	Din sl. *povoni* (nu fig. în bg., scr., slovacă, pol., rusă)
24	*puică*	*pujka*	*pui* ‡ sufix *-ca*
25	*puicuță*	*pujkuca*	*puică* ‡ sufix -*uță*
26	*puiul-mamei*	*puju-mámi*	
27	*pulă*	*pula*	Nu fig. în *Dex*
28	*pungă*	*punga*	Et. nec.
29	*puroi*	*puroj*	lat. *puronium*
	putină	*putina*	lat.* *putina*

30			
31	*puță*	*puca*	Nu fig. în *Dex*
32	*puțin*	*pucinkó*	Et. nec.
33	*puțoi*	*pucoj*	Nu fig. în *Dex*
34	*rachiu*	*rakija*	Din tc. *rakija*
35	*rangă*	*ránga*	Et. nec.
36	*rapăn*	*rápeny*	Et. nec.
37	*răbda*	*rebdál*	Et. nec.
38	*rămășiță*	*ramasica*	*rămas* ‡ sufix *-ița*
39	*răsfug*	*reszfug*	Et. nec.
40	*ridiche*	*ridike*	lat. *radicula*
41	*roabă*	*raba*	Et. nec.
42	*sărac*	*szerac*	Din bg., scr. *sirak*
43	*sărăcie*	*szerecsia*	*sărac* ‡ sufix *-ie*
44	*sărăcuț*	*szérékuc*	*sărac* ‡ sufix *-uț*
45	*scăpa*	*szkepál*	lat.* *excappare*
46	*scăpăra*	*szkeperál*	Et. nec.

47	*scărmăna,* (a se)	*kermenálódik*	Et. nec.
48	*scrînciob*	*krincsob*	Et. nec.
49	*scutura*	*szkuturál*	lat.* *excutulare*
50	*semeț*	*szeméc*	cf. sl. *sümeti* (Nu figurează în bg., pol., rusă, slovacă, scr.)
51	*sfinția ta*	*szfinciát*	
52	*sfîrîi*	1-*szfirag,* 2-*szfireál*	*sfîr* (onomatopee) ‡ sufix -*îi*
53	*sfîrlează*	*szfirla*	*sfîrlă* (et. nec.) ‡ sufix -*ează*
54	*sfoară*	*szfora*	Probabil din ngr. *sfóra* (care nu figurează în dicționare)
55	*sforăi*	*szforojál*	*sfor* (onomatopee) ‡ sufix -*ăi*
56	*sîcîi*	*szikityél*	*sîc* (cf. tc. *sik* ˆ *des, frecvent*) ‡ sufix -*îi*
57	*sînziene*	*szinzijenya*	lat. *sanctus dies Johannius*
58	*sterp*	*szterp*	Et. nec.
59	*straiță*	*sztráica*	cf. alb. *strjce*
60	*striga*	*sztrigál*	lat.* *strigare* (??) (□ *strix, -gis* ˆ *bufniță)* - după părerea noastră, e o etimologie “populară“, după ureche.

În tabelul de mai sus, cumulat şi cu primele 3 tabele, ne-am limitat la circa 12 % din lexicul de origine română al graiurilor maghiare, conform listelor de corespondențe din cartea profesorului **Ferenc Bakos.** Din această carte, rezultă numărul mare de românisme prezente în maghiară, fapt pe care nici un lingvist român nu l-a observat şi menționat pînă acum.

Mai mult, nici una din lucrările anterioare ale lingviştilor maghiari (**Gyarmathi**, 1816, **Edelspácher**, 1877, **Szinnyei**, 1893 şi 1901, **Blédy**, 1942 ş. a.) nu este cunoscută la **I.L.B.**, iar acestea nu se găsesc menționate în lucrările lingviştilor români.

Să se fi socotit lingviştii români atît de sus încît să nu se simtă obligați să ia în seamă lucrările lingviştilor maghiari privitor la limba română, cu toate că era vorba de un efort, condus cu interes şi competență, de aproape două veacuri ?

Studiile noastre confirmă constatările prof. **Bakos** şi ale altor eminenți specialişti maghiari, privitor la acest subiect. Dimpotrivă, nu am putut găsi nici un argument care să susțină fanteziile (eufemistic vorbind) etimologice ale Institutului de lingvistică din Bucureşti. În termeni reali, nici o etimologie stabilită în *Dex* nu poate fi acceptată, astfel că totalitatea lexicului limbii române apare ca avînd origine necunoscută, ceea ce era de aşteptat, originea neputînd avea sursa decît în ea însăşi, nicidecum în afara ei.

Cum s-ar putea ca *sîmbra* (265) să provină din *cimbora*, cînd ea reprezintă o practică multimilenară în Spațiul Carpatic, o relație economică între proprietarii de oi şi un baci ajutat de cîțiva ciobani ? De acea, specialiştii maghiari, negăsind această practică la unguri, anterior stabilirii lor în Spațiul Carpatic, arată că nu poate proveni decît de la români. Popor de stepă, înainte de stabilirea în Spațiul Carpatic, ungurii nu aveau unde şi cum să cunoască "suitul (văratul) oilor la munte", de care este legată implicit *sîmbra* oilor.

Cu părere de rău, arătăm că etimologiile din *Dex* ale cuvintelor limbii române stau fie sub semnul neştiinței, fie sub acela al machiavelismului.

Pentru ilustrarea ignoranței "etimologilor" *Dex*, iată un exemplu: pentru cuvîntul *brumar* se scrie: *Din fr.* brumaire*, a doua lună din calendarul republican francez (folosit între anii 1793-1806).* Aceasta nu dovedeşte decît neştiința redactorilor *Dex*, căci *brumar* este numele lunii noiembrie în calendarul popular românesc.

Nu ştim cum şi-au imaginat alcătuitorii *Dex* că a ajuns să se răspîndească la țăranii români numele lunii noiembrie din calendarul republican francez.

+tim, însă, că numirile populare ale lunilor se întrebuințau de către țăranii români cu mii de ani înainte de revoluția franceză, iar, pentru *brumar,* eminenții lingvişti aveau la dispoziție mai multe surse anterioare "calendarului republican francez", mai ales acum 200 de ani, când nici o formă de mass-media nu circula în satele româneşti. Admițând că ar fi existat presă sătească, cine s-o citească, țăranii români, ca şi cei francezi, ca şi cei europeni, în general,fiind, în epocă, analfabeți.

Brumar, ca nume al lunii noiembrie la români, se găseşte î*n Anonimus caransebiensis* datat în jur de 1700, iar, î*n Documente moldoveneşti înainte de +tefan cel Mare*, vol. II, p. 76 (**Mihai Costăchescu**), într-un document din 11 februarie 1447, precedînd "calendarul republican francez"cu numai 345 ani. De asemenea, sursa figurează şi în *Documenta Romaniae Historica, A, Moldova*, vol. I (1384 -1448), pe care doctorii în lingvistică (doctus ˆ ştiutor) ar fi trebuit, probabil, să le cunoască.

Găsim cuvîntul, cu acelaşi sens, în *Legenda sîntei Vineri*, culeasă **de popa Grigore din Măhaci** în *Codex Sturdzanus* (circa 1580), Ed. Academiei Române, 1993, p. 281 şi 288-289. Aici, *brumar* apare şi alături de numele popular al altei luni - "a lui *cuptor"* (iulie). Nu avea poporul din spațiul carpatic idee şi grijă de numele latine ale lunilor, ci le folosea numai pe cele populare româneşti : *mărțişor* (prima lună a anului) sau *germinar; prier; florar* sau *frunzar; cireşar* sau *cireşel; cuptor* ; *gustar sau măselar* sau *secerar; răpciune; brumărel; brumar sau brumarul mare* sau *promorar; vinar* sau *vinicer*; *andrea* sau *indrea* sau *undrea*; *gerar* sau **cărindar;** şi *faur* sau *făurar* pentru februarie, ca ultimă lună a anului.

Brumar şi *cuptor* din *Codex Sturdzanus* apar şi î*n Dicționarul limbii române vechi* (**G. Mihăilă)** publicat înainte de apariția primei ediții a *Dex*, dar şi, evident, în limba vorbită, de unde au ajuns să fie cuprinse în textele menționate şi, probabil, şi în altele. Calendarele bisericeşti au folosit dintotdeauna numai numele populare româneşti ale lunilor.

Desigur, e mai simplu să reproduci după *Larousse*, decît să-ți bați capul să investighezi. Da, dar nici alcătuitorul sau "etimologul" nu se mai pot numi "doctus", nici făcătura lor ştiințifică !

Acesta este un patent după care s-au fabricat etimologiile cuvintelor româneşti, care ar putea fi ilustrat cu foarte numeroase exemple, însă nu acesta este rostul rîndurilor de faţă.

Al doilea mod de confecţionat etimologii este machiavelismul, să nu-i spunem altfel.

Să ilustrăm cu cîteva astfel de producte, chiar din exemplele ilustrative de mai sus, din cartea lui **F. Bakos:**

Pentru *pomană, Dex* indică originea în slavul *pomenu*, dar, în rusă, polonă, slovacă, slovenă, sîrbo-croată şi bulgară, cuvîntul nu figurează.

La fel, pentru *puhoi, Dex* spune că ar proveni din sl. *povoni*, care, însă, nu figurează în rusă, polonă, slovacă, sîrbo-croată şi bulgară. Este de pus întrebarea: în care slavă ?

Pentru *a birui, a bizui,* şi *a bântui, Dex* invocă originea în maghiarele (în ordine) *birni, bizni* şi *bántani,* care, în dicţionarele maghiare nu figurează.

Aceste exemple trebuie înţelese numai ca ilustrări ale unui mod de a confecţiona, fără acoperire, origini pentru unele cuvinte româneşti. In realitate procedeul este destul de frecvent.

Cu toate că s-au folosit astfel de procedee neonorabile în ştiinţă, aproape un sfert din eşantionul de mai sus rămâne fără etimologie cunoscută. Iar această situaţie ciudată nu deranjează *ştiinţa* corifeilor în lingvistică.

Pe lângă contingentul de neştiinţă declarată de către **I.L.B.,** în listă mai găsim: circa 8 % etimologii reciproce (română / maghiară, maghiară / română) după regula balansoarului şi unele etimologii absurde, dogmatice:

(58) **a** (**se**) **apăra -** dat din lat. *apparare* care înseamnă *a pregăti, a dispune*, nu *a apăra.*

(88) **bătătură** - dat din lat. *battitura ˆ lovitură de ciocan.*

Cuvîntul român înseamnă: (1) *teren bătătorit* (în faţa casei), p. ext. (pop) *ogradă, curte* (la ţară); (2) *îngroşare a pielii palmelor sau tălpilor* (intră în expresii); (3) *băteală.*

Sensul (1) îl găsim în Civilizaţia Cucuteni, cu circa trei milenii înainte de fundarea legendară a Romei. Nici unul din sensurile din română nu există în latină, fiind vorba de o simplă similitudine formală, auditivă.

(103) **cârpă** nu ar putea veni din bulgară decît dacă s-ar face dovada că bulgara ar avea un astfel de cuvînt şi că l-a împrumutat şi în: latină, franceză,

engleză, valonă etc., ceea ce nu-i posibil, astfel că etimologia din *Dex* nu-i decît fructul fie al neştiinţei, fie al machiavelismului, cum am arătat, de fapt un simplu urechism.

În bulgară există *kappa*, dar care înseamnă *stâncă* ! A se vedea: *Carpaţi, carpi, Karpathos* (gr. veche) etc., atestate în centrul Europei cu multe veacuri înainte de efemera prezenţă a bulgarilor în Europa.

Pentru prezenţa lui **cârpă** (lat. *carpia*) în graiurile occidentale, v. *Littré*, 1873, vol. I, p. 568.

(123) **dop** se găseşte, cu acelaşi sens, şi în olandeză, singurul popor european care mai poartă numele de Daci (Dutch, Duchman, olandez).

(129) **duşman** nu poate proveni din turcă pentru că e cuvînt persan, nu turc, şi figurează şi în elină. Puteau turcii - *ale căror prime menţiuni istorice mai certe, semnalând prezenţa străbunilor acestei naţiuni în Asia Centrală (Munţii Altai), datează din sec. VI e.n.* (**Mehmet Ali Ekrem**, *Civilizaţia turcă*, 1981, p. 10) - să împrumute cuvinte lexicului elinei clasice, dispărută cu mult înainte ca numele turcilor să fie menţionat măcar ?

(153) **glie** - dat în *Dex* cu etimologie necunoscută - este *pământul,* ca zeitate în religia vedică (**Heinrich Zimmer**, *Introducere în civilizaţia şi arta indiană*, 1983, p. 149), adică este cuvînt românesc străvechi (mileniul III î.e.n.), cu etimologie clară, cunoscută.

(167) **marfă**, pentru care *Dex* invocă provenienţa din maghiarul *marha* ˆ vită, o presupunere pe care etimologii maghiari n-o acceptă. Ei arată că *marfă* apare pentru prima dată în maghiară la 1873 şi provine din română. Normal, *marha* este alt cuvînt.

Cuvîntul apare şi în engleza veche (*mearh* ˆ cal, *mare* ˆ iapă), în germană (*măhre* ˆ iapă), dar *marhă* (cu variantele *marhă* şi *mara*) apare şi în română şi este considerat de origine celto-germanică, nu maghiară, cum consideră *Dex.*

În cele de mai sus, am ilustrat, numai cu cîteva exemple, cît de departe de realitate sînt etimologiile din *Dex.*

După foarte succinta prezentare de mai sus, îi pare cititorului această lucrare atît de puţin interesantă încît să nu merite atenţia specialiştilor români ?

Ne-am întrebat de mai multe ori de ce o lucrare excepţională, care aduce un substanţial complement de cunoaştere, argumentat ştiinţific, hotărîtor cu privire la virtuţile limbii române şi la raporturile dintre română şi maghiară, n-a

fost tradusă în româneşte, mai ales atunci când se putea publica fără dificultăţi financiare ?

Mai mult, de ce n-a fost primită cu entuziasm, de ce n-a fost recenzată niciodată în puzderia de reviste de lingvistică şi filologie, care dospesc de munţi de *prostie lingvistică* (v. Alex. Philippide) ?

De ce nu s-a bucurat măcar de atenţie din partea diriguitorilor lingvisticii româneşti, mai ales că lucrările de lingvistică ale acestora lasă *impresia că ar fi un fel de cantitate neglijabilă* (**Helmuth Frisch**, *Relaţiile dintre lingvistica română şi cea europeană*, Ed. Saeculum I. O., Bucureşti, 1995, p. 24).

Noi înşine am parcurs practic tot ce s-a scris mai *de Doamne-ajută* în ultimul veac în lingvistica românească şi n-am găsit, o spunem cu părere de rău, aproape nimic relevant: aceleaşi păreri ale învăţaţilor apuseni, formulate cu aceleaşi sau cu alte cuvinte, când e vorba de aspecte generale ale lingvisticii şi aceeaşi *batere de apă în piu,ă* fără să se aducă ceva nou, privitor la lingvistica românească.

Când un academician, profesor universitar, îşi începe cartea cu un citat de o pagină: ***I. V. Stalin*** *a arătat că structura gramaticală a limbii se schimbă şi mai încet decît fondul principal de cuvinte... Structura gramaticală a limbii şi fondul ei principal de cuvinte alcătuiesc temelia limbii, esenţa specificului ei... Sute de ani asimilatorii turci au încercat să oprească, să distrugă şi să nimicească limbile popoarelor balcanice... (Cu privire la marxism în lingvistică,* Pravda din 20 iunie 1950) - **Al. Rosetti**, *Influenţa limbilor slave meridionale*, Bucureşti, 1950, p. 17.

sau

În genialele sale lucrări privitoare la lingvistică..., ***I. V. Stalin*** *a acordat o deosebită atenţie problemelor vocabularului. Cu această ocazie, el a ridicat pentru prima oară şi a pus în faţa lingviştilor, chestiunea fondului principal lexical, chestiune de importanţă covîrşitoare pentru studiile de limbă. Descxoperirea de către* ***I. V. Stalin*** *a fondului principal lexical* (de care s-a ocupat, la noi, Mitropolitul **Simion +tefan** în *Predoslovia Noului Testament de la Bălgrad*, 1648, iar **Eftimie Mugur**, cu peste 50 ani înainte de *Limba în circulaţiune*, 1887, a lui **Hasdeu**, numeşte fondul principal de cuvinte **verba primae necesitatis** cu circa 120 ani înainte de **I. V. Stalin** - N. ns.) *este menită să transforme radical felul nostru de a privi vocabularul... Lucrarea de faţă este o încercare de a aplica teoria*

stalinistă la studiul limbii române (**Al Graur**, *Încercare asupra fondului lexical al limbii române*, 1954 (la un an după moartea lui **Stalin**), p. 5.

Cu astfel de lucrări nu se impresionează lingvistica europeană şi nici nu se poate înlătura sentimentul de *cantitate neglijabilă.*

O altă categorie de <lucrări> se referă la *structura* limbii române. S-au jucat de-a statistica mulți: **I. Hinculov** (1840), **A. Cihac** (1871, 1879), **S. Puşcariu, D. Macrea**,

V. Arvinte, M. Seche, C. Maneca, Gh. Bolocan, V. +uteu, Al. Graur, C. Dimitriu, M. Dinu ş.a.

În toate lucrările de acest fel, s-a pus continuu *carul înaintea boilor*, iar rezultatele se văd: vieți consumate, păduri distruse pentru spor de cunoaştere zero.

L-au ignorat pe **Sulzer**, i-au ignorat pe toți cercetătorii maghiari de după **Edelspacher** (v. mai înainte), n-au vrut să ştie şi să vadă nimic, dincolo de poveştile absurde ale lui **Cihac**.

S-a ajuns la cele mai rotunde inepții: limba română ar conține, printre altele, 965 cuvinte turceşti (16,73 %), 589 ungureşti (10,21 %) şi 50 albaneze (0,86 %) (**S. Puşcariu**, *Locul limbii române între limbile romanice*, 1920)

Dacă s-ar fi folosit un strop din <recea cumpănă-a gândirii>, la asemenea afirmații pe ce bază s-ar fi invocat năstruşnica teorie a lui **Rösler**; la de 12 ori mai multe ungurisme decît albanisme? Consecvent cu el însuşi, **Rösler** nu putea să-i aducă pe români decît din Panonia şi din Ardeal.

Dar această discordanță n-o observă nici unul din <cercetători>, cum se numesc pompos cei care s-au ocupat de <structura> imaginară a vocabularului românesc, dar care n-au depăşit nicicând ştiința adunării pînă la 50.000, fără elementara pricepere rațională.

În loc să tot numeri prostiile altuia, nu era mai normal să încerci să dovedeşti că un cuvînt - două ale limbii române provin(e) din turcă, ungară, bulgară, albaneză etc.? Pentru că, pînă astăzi, nu s-a făcut, dincolo de declarații, niciodată o DOVADĂ (!!) a prezenței unui cuvînt de proveniență străină, cel puțin în lexicul fundamental al limbii române.

Aşa, numărând declarațiile arbitrare ale unor opere de imaginație, <cercetătorii> lingvistici n-au făcut, vorba lui **Petre Țuțea**, decît *aflare-n treabă ca metodă de lucru.*

Aceasta fiind atmosfera <ştiinţifică> în lingvistică, aproape că n-ar trebui să ne mire somnolenţa cu care lingvistica românească a primit opera fundamentală, serioasă, de mare ţinută, a eminentului profesor budapestan **Ferenc Bakos.**

Chiar dacă s-au împiedicat de ea - căci a fost trimisă de autor atât la Institutul de lingvistică din Bucureşti cât şi la Biblioteca Academiei - s-au înspămîntat şi au pus-o repede la dospit.

Cum să publici aşa-ceva în România unde lingviştii erau rămaşi la **Cihac**, cu 110 ani în urmă, atîta vreme cît cei care deciseseră această situaţie sau, cel mult, avansaseră pînă la *genialul lingvist* **I. V. Stalin**, corifeii lingvisticii româneşti, erau în viaţă?

Nu există învăţat care să nu prefere minciuna inventată de el adevărului descoperit de altul (amara frază a lui **Rousseau**).

Chiar şi în ştiinţele cele mai perfecte mai întîlnim încă unele doctrine menţinute numai din motive de autoritate - ap. **Ramon Y Cajal**, *Drumul spre ştiinţă*, p. 32.

Astfel că, din motive de autoritate, dar fără acoperire, opera lui **F. Bakos** a fost scoasă din circuit şi traducerea ei interzisă. Cum am arătat, o astfel de operă monumentală nu s-a bucurat de nici o recenzie în vreo revistă de lingvistică.

Opus igne, auctor patibulo dignus parcă voiau să realizeze **Iorgu Iordan, Alex. Graur** şi **Alex. Rosetti**, ale căror păreri erau dovedite ca eronate, ca false, de către demersul riguros ştiinţific al eminentului **Ferenc Bakos**.

Pentru că nu aveau la îndemână şi autoritatea de a da focului opera, au recurs la conspiraţia tăcerii: nimeni din tagma lingvistică nu trebuia să se ocupe sau să scrie despre această operă magnifică.

Şi aşa, dogma privind sute de ungurisme în limba română, fără vreo acoperire ştiinţifică, şi-a continuat cariera.

O recenzie a apărut totuşi, nu într-o revistă de lingvistică, ci în <*Veac nou*> nr. 3/1983 şi s-a datorat doamnei (din afara I. L. B.) **Rodica Bogza-Irimie**.

Astfel, o <cantitate neglijabilă> şi-a salvat, temporar, aureola de care se bucura pe nedrept în mediile politice şi <ştiinţifice> autohtone, torpilând o operă din cele care apar o dată într-un veac, purtătoare a unor noutăţi ştiinţifice de importanţă excepţională, lucrare la care eruditul prof. dr. **F. Bakos** a lucrat 10 - 15 ani.

Este de neînțeles de ce n-au folosit măcar lucrarea lui **Géza Blédy** (1908-1962) *Influența limbii române asupra limbii maghiare* recenzată şi de specialişti maghiari, dar şi de acad. **Emil Petrovici** (1942), la care se referă şi profesorul clujean **I. I. Rusu** - v. *Muzeul Brukenthal. Studii şi comunicări*, vol. 13, Sibiu, 1967, p. 248 -260.

În această lucrare, **I. I. Rusu** prezintă şi opiniile unor lingvişti maghiari referitor la cartea lui **G. Blédy**, printre care a lui **Gy. Marton** (la p. 245) care, în 1943, face cărții lui **Blédy** *o critică incisivă, dură, duşmănoasă, cu concluzia: <cu regret trebuie să conchid că n-am putut spune nici un cuvînt de laudă despre lucrare (p. 131)..., cartea lui Blédy era foarte bună numai dacă nu apărea>.*

Gyula Marton a avut astfel de accente dure datorită faptului că crescuse în ideea imaginară a unei pretinse superiorități culturale maghiare, la şocul constatării unei influențe a limbii române asupra graiului maghiar, deşi, la **G. Blédy,** era vorba de identificarea numai a cca. 600 cuvinte româneşti în maghiară, foarte departe de realitate, de care ne vom apropia cu opera lui **F. Bakos**, în care figurează de aproape patru ori mai multe cuvinte româneşti în maghiară față cu nici un cuvînt maghiar în româna standard (**Sulzer**).

Totuşi e mai de înțeles tulburarea psihologică a lui **Gy. Marton** decît manifestarea de orgoliu fără acoperire, de obtuzitate, a lui **Iorgu Iordan**, 40 de ani mai târziu.

Oare nu tot el făcuse, imediat după război, afirmația ineptă că graiul din Moldova este un dialect ucrainean, iar cel din Muntenia ar fi medio-bulgara ?

Ca să faci astfel de afirmații privitor la limba primordială trebuie să fii dotat din naştere cu un rudimentarism superîngroşat sau să te afli în stadiul de zaharisealā avansată.

Iorgu Iordan s-a dus, dar interdicția sa de tip medieval a rămas şi poate produce în continuare rătăciri ca cele pe care le-am menționat în prezenta semnalare.

De aceea, este cazul ca Ministerul Culturii să subvenționeze traducerea acestei cărți fără egal în lingvistica europeană.

Gabriel Gheorghe

P. S. Pentru că teoria lui **Sulzer**, cunoscută ca a lui **Rösler,** invocă lipsa de cuvinte germane în limba română pentru a decreta absenţa românilor din Carpaţi în timpul <stăpâniri> goţilor - ceea ce nu reprezintă decît probe înduioşătoare de ignoranţă polivalentă - vom arăta că, în lexicul ţărănesc al limbii române, nu există nici un cuvînt de provenienţă străină, pentru simplul, dar binecuvîntatul motiv că, în lexicul primordal, nu există şi nu pot exista influenţe străine, ceea ce nu putea fi înţeles de către sistemul de gândire al unor **Sulzer, Rösler** etc.

Se-nţelege că nu putem intra aici în detalii asupra celor de mai sus.

Totuşi, pe parcursul timpului, o serie de cercetători români au încercat imposibilul ca să facă de ruşine teoria lui **Sulzer**, recurgînd la inventarea sau potrivirea unor cuvinte ale limbii române, pe care le-au declarat germane.

Un astfel de caz l-am găsit recent în *N. R. R.*, nr. 3-4 / 1997, p. 198, unde se spune că străvechiul cuvînt românesc *moldă (* ˆ <vas în care se prijoane vinul”; albie, troacă, covată; ladă în care curge făina la moară; carapacea broaştei ţestoase; floarea cuiului) ar fi cuvînt german (*Molde)* care ar însemna *mocirlos.*

Nu ştim unde a găsit autorul acest sens pentru *Molde* şi nu considerăm că-i de vreun folos să aflăm, oricum el nu are nici o legătură cu sensurile cuvîntului românesc.

Cuvîntul trebuie pus în legătură cu vorba populară *mol*/an ˆ vin, cu *Mol*/dova ˆ ţara viilor, a vinului, cu numeroase toponime de tip *Mol*dă, *Mol*dova, după regula limbii române de a forma familii de cuvinte.